

ΧΡΙΣΤΟΣ Α. ΤΕΖΑΣ\*

**ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΚΟΥΤΡΑΣ (Πάτρα 1936 – Αθήνα 2015):  
ΕΝΑΣ ΣΕΜΝΟΣ ΑΚΑΜΑΤΟΣ ΘΕΡΑΠΩΝ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**

Στις 16 Ιανουαρίου 2015 έφυγε από τη ζωή ο διακεκριμένος καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1966-2003) Δημήτριος Ν. Κούτρας, εξέχων αριστοτελιστής και άνθρωπος ακεραίου ήθους. Η ελληνική επιστήμη και οι φιλοσοφικές σπουδές έχασαν έναν πράγματι θεράποντα ότρηρόν.

**I**

Ο Δημήτριος Ν. Κούτρας γεννήθηκε στην Πάτρα το 1936. Μετά τις εγκύκλιες σπουδές στην ιδιαίτερη πατρίδα του φοίτησε ως υπότροφος του Ι.Κ.Υ. στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1955-1960), όπου, εκτός των άλλων μαθημάτων, παρακολούθησε ιδιαίτερα τα μαθήματα του μόνου τότε καθηγητή Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της πρωτεύουσας Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλου<sup>1</sup>, αλλά και του παιδαγωγού Κ. Σπετσιέρη. Αφού υπηρέτησε τη στρατιωτική θητεία του (1961-1962), μετέβη στην πόλη της ΝΔ Γερμανίας Χαϊδελβέργη (όπου είχαν σπουδάσει τη δεκαετία του 1920 σημαντικοί νεοέλληνες στοχαστές και πολιτικοί, μεταξύ των οποίων και ο Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλος). Στο φημισμένο, λόγω μακράς πνευματικής παράδοσης<sup>2</sup>, Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης ο Δημήτριος Κούτρας σπούδασε (1963-1966) ως υπότροφος αρχικά του πανεπιστημίου αυτού και εν συνεχεία του γερμανικού κρατικού ιδρύματος υποτροφιών DAAD κυρίως συστηματική φιλοσοφία και

---

\* Ο Χρήστος Α. Τέζας είναι Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

1. Ο Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλος (1900-1981) υπήρξε κορυφαίος φιλόσοφος, έντονα επηρεασμένος από τον Νεοκαντιανισμό περί αξιών της σχολής της Βάδης, από όλη την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και κυρίως τον Πλάτωνα, καθώς επίσης και από τον Kant, τον Hegel, αλλά και από τον Goethe, καθώς και άλλους νεώτερους και σύγχρονους φιλοσόφους. Παρά τη βαθιά γνώση της πλατωνικής φιλοσοφίας που διέθετε δεν έδωσε στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό μια εισαγωγή στον Πλάτωνα αντάξια της γνώσης του γι' αυτόν, γιατί η *Εισαγωγή στον Πλάτωνα* του Ι. Ν. Θ., που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1941 (1971<sup>5</sup>) και με την οποία ανατράφηκαν γενεές φοιτητών και γενικότερα Νεοελλήνων, δεν ανταποκρίνεται στις μεγάλες, ίσως, προσδοκίες μας.

2. Βλ. σχετικά Π. Κ. Κανελλόπουλος, «Heidelberg, ο χρυσός κρίκος του πνευματικού δεσμού μας», στο: *Αφιέρωμα στον Κωνσταντίνο Τσάτσο*, Αθήναι, Νομικά έκδ. Άντ. Ν. Σάκκουλα, 1980, 1-160, κυρίως 4-119.

ιστορία της φιλοσοφίας, αλλά και κλασική φιλολογία (ως το τρίτο μάθημα των μεταπτυχιακών του σπουδών) και είχε την τύχη να έχει δασκάλους διακεκριμένους καθηγητές φιλοσοφίας (H. - G. Gadamer, K. Löwith, Fr. J. Brecht, κ.ά.), αλλά και τον διαπρεπή αριστοτελιστή F. Dirlmeier.

Στον Τομέα (αρχικά Σπουδαστήριο) Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών ο Δημήτριος Κούτρας υπηρέτησε σε όλες τις βαθμίδες (εκείνης του Ύψιγγου συμπεριλαμβανομένης), από τη θέση του βοηθού (1966) ως τη θέση του καθηγητή πρώτης βαθμίδας (1992-2003).

## II

Ο Δ. Κούτρας ασχολήθηκε λίαν επιτυχώς με θέματα τόσο συστηματικής φιλοσοφίας όσο και —κυρίως— ιστορίας της φιλοσοφίας. Έτσι, αυτοτελή έργα και άρθρα<sup>3</sup> του αναφέρονται σε θέματα φιλοσοφίας της γλώσσας, φιλοσοφίας της ιστορίας, σε επιστημολογία, μεταφυσική, γνωσιολογία κτλ. Όσον αφορά την ιστορία της φιλοσοφίας, τα ενδιαφέροντά του άρχισαν από τη Νεοπλατωνική Φιλοσοφία και αναφέρονται σε φιλοσόφους από τον 5<sup>ο</sup> αι. π.Χ. ως και φιλοσόφους της σύγχρονης εποχής.

Ο φιλόσοφος όμως, με τον οποίο ιδιαίτερα ασχολήθηκε και στη μελέτη της σκέψης του οποίου υπήρξε σημαντική η συμβολή του τόσο σ' ελληνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, υπήρξε ο Αριστοτέλης. Εύλογα θα μπορούσε ν' αποδώσει κανείς το ενδιαφέρον του αυτό στην επιδραση που άσκησε πάνω του ο διαπρεπής αριστοτελιστής F. Dirlmeier (από τους σημαντικότερους μελετητές του Αριστοτέλη τον 20<sup>ο</sup> αιώνα) τα χρόνια των μεταπτυχιακών του σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης, αλλά ο ίδιος στον «Πρόλογο» της διατριβής του επί υφήγεσΙΑ αναφέρει ότι το θέμα της διατριβής του τού το υπέδειξε ο H. - G. Gadamer. Ανεξαρτήτως αυτών, το ενδιαφέρον του Δημητρίου Κούτρα για τον Αριστοτέλη αποτυπώθηκε για πρώτη φορά ερευνητικά το 1971, πέντε χρόνια μετά την αποπεράτωση των μεταπτυχιακών του σπουδών και ενώ είχαν δημοσιευθεί το 1967 δύο άρθρα του, ένα για τον νεοπλατωνικό φιλόσοφο Πλωτίνο (περ. 205-270 μ.Χ.) κι ένα άλλο για τον Χριστιανό μυστικιστή, με πολλές επιδράσεις από τον Νεοπλατωνισμό, Ψευδο-Διονύσιο Αρεοπαγίτη (περ. 500 μ.Χ.), αλλά και η διδακτορική του διατριβή (1968) με αντικείμενο από τη φιλοσοφία του Πλωτίνου: *Η έννοια του φωτός εις τήν αίσθητικήν του Πλωτίνου*.

Από το 1971 και μετά το ενδιαφέρον του Δ. Κούτρα για τον Σταγ(ε)ρίτη φιλόσοφο έβαινε διαρκώς αυξανόμενο, αρχής γενομένης από τη διατριβή του επί υφήγεσΙΑ (1973) με θέμα: *Η κοινωνική ήθική του Αριστοτέλους*, καθώς και από την πρώτη έκδοση (1979) και εν συνεχεία ανατύπωση (1986) του πρώτου τόμου (*Ηθική*) της *Πρακτικής Φιλοσοφίας του Αριστοτέλους* (με δεύτερη έκδοση το 2002 και ανατύπωση το 2004). Το πρώτο από τα βιβλία αυτά, η διατριβή επί υφήγεσΙΑ, παρά τις όποιες παρατηρήσεις, επαινέθηκε από τον J. P. Anton (*Πλάτων* 29 [1977], 287-9, και κυρίως 289), ενώ το δεύτερο με τη δομή που έχει, τη συνεχή δηλαδή τεκμηρίωση των θέσεων στα κείμενα του Αριστοτέλη, αποτελεί σημαντικότερο βοήθημα τόσο

3. Βλ. τον πίνακα των σημαντικότερων έργων του που ακολουθεί.

για φοιτητές όσο και για το ευρύ κοινό. Δυστυχώς ο Δημήτριος Κούτρας, για διάφορους λόγους, παρά την προτροπή φίλων του —μεταξύ των οποίων και ο υπογράφων— δεν προχώρησε στη συγγραφή του δεύτερου τόμου της *Πρακτικής φιλοσοφίας του Αριστοτέλους*, όπως είχε προγραμματίσει, τόμου που θα κάλυπτε την πολιτική φιλοσοφία του Σταγ(ε)ρίτη. Έτσι στέρησε την αριστοτελική βιβλιογραφία από ένα σημαντικό βοήθημα. Αν ο Δημήτριος Κούτρας άφησε ημιτελές το έργο του *Πρακτική φιλοσοφία του Αριστοτέλους*, αυτό δεν οφείλεται σ' εγκατάλειψη της μελέτης της φιλοσοφίας του Σταγ(ε)ρίτη φιλοσόφου. Το αντίθετο μάλιστα συνέβη. Μετά κυρίως την εκλογή του το 1992 σε θέση καθηγητή πρώτης βαθμίδας, αφοσιώθηκε περισσότερο —όχι βέβαια αποκλειστικά— στη μελέτη και προβολή της αριστοτελικής φιλοσοφίας. Έτσι, το 1993 προέβη στη σύσταση «άτυπου μεταπτυχιακού Σεμιναρίου Αριστοτελικών Σπουδών» και το 1994 στην ίδρυση της Εταιρείας Αριστοτελικών Μελετών «Τό Λύκειον», της οποίας υπήρξε Πρόεδρος αλλά και η ψυχή.

Το προαναφερθέν άτυπο Σεμινάριο και η Εταιρεία «Τό Λύκειον» υπήρξαν το όχημα, με το οποίο ο Δ. Κούτρας προώθησε τις αριστοτελικές σπουδές στη χώρα μας. Όπως έχει ήδη επισημανθεί (Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, και Ευ. Μουτσόπουλος, στο: *Vita contemplativa – Βίος θεωρητικός*, Αθήνα, ΕΚΠΑ, 2006, i, και iv, αντιστοίχως), βοήθησε νέους από την Ελλάδα κυρίως αλλά και από το εξωτερικό να βρουν το δρόμο προς τη φιλοσοφία και ν' αναδειχθούν επιστήμονες, ακολουθώντας το παράδειγμα του δασκάλου τους, ο οποίος ακολούθησε τον δρόμο αυτό με θαυμαστή πράγματι αυταπάρνηση. Ιδιαίτερα μάλιστα επιβάλλεται να επισημανθεί η προσήλωση του Δ. Κούτρα στη διδασκαλία της φιλοσοφίας (και μετά τη συνταξιοδότησή του το 2003) στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων και εν συνεχεία στην αίδουσα της Φιλολογικής Εταιρείας «Ιερνασσός» ως τα τελευταία χρόνια της ζωής του.

### III

Εκτός από τη διδασκαλία φιλοσοφικών μαθημάτων και την επικοινωνία του Δημητρίου Κούτρα με τους νέους, στην προσέλκυση αυτών στη φιλοσοφία γενικότερα και τη μελέτη της αριστοτελικής σχέψης ειδικότερα σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η διοργάνωση από τον Δ. Κούτρα, με έμβλημα την Εταιρεία Αριστοτελικών Μελετών «Τό Λύκειον», τεσσάρων πανελληνίων συνεδρίων με αντικείμενα γενικότερα<sup>4</sup>, και τεσσάρων διεθνών συνεδρίων με θέματα σχετικά με την αριστοτελική φιλοσοφία<sup>5</sup>, καθώς και η έκδοση με εξαιρετική επιμέλεια,

4. Ήτοι: 1) *Οι Νέοι και η Πολιτική* (Αθήνα, 5-6 Δεκ. 1996)· 2) *Εργασία και Επάγγελμα. Όψεις θεωρητικής και Εφηρμοσμένης Ηθικής* (Αθήνα, 29-30 Μαΐου 1998)· 3) *Αθήνα και Εσπερία. Οι επιδράσεις της αρχαίας Αθήνας στη διαμόρφωση του σύγχρονου δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού* (Αθήνα, 30-31 Μαΐου 2000)· 4) *Η Φιλοσοφία της Ιστορίας και του Πολιτισμού* (Αθήνα, 17-18 Οκτ. 2002).

5. Ήτοι: 1) *Η αριστοτελική ηθική και οι επιδράσεις της* (Αθήνα, 24-26 Μαΐου 1995)· 2) *Η πολιτική φιλοσοφία του Αριστοτέλη και οι επιδράσεις της* (Αθήνα, 29-31 Μαΐου 1997)· 3) *Η κατ' Αριστοτέλη Πολιτική Ίσότης και Δικαιοσύνη και τα Προβλήματα της Σύγχρονης Κοινωνίας* (Αθήνα, 22-24 Σεπτ. 1999)· 4) *Περί Ποιητικής και Ρητορικής Τέχνης κατ' Αριστοτέλη* (Αθήνα 7-9 Δεκ. 2001).

βασικά, του ιδίου των *Πρακτικών* των Συνεδρίων, *Πρακτικών* που περιλαμβάνουν 99 άρθρα σε 1264 σελίδες τα πρώτα, και 123 άρθρα σε 1773 σελίδες τα δεύτερα. Στα συνέδρια αυτά συμμετείχαν διακεκριμένοι ερευνητές από την Ελλάδα και το εξωτερικό, γεγονός το οποίο, μαζί με την έκδοση των *Πρακτικών*, συντελούσε στην προσέλκυση, επαναλαμβάνω, νέων στη μελέτη της φιλοσοφίας γενικότερα και της αριστοτελικής φιλοσοφίας ειδικότερα. Στην επίτευξη του σκοπού αυτού, κατά το δυνατόν πληρέστερα, ο Δ. Κούτρας ήταν σταθερά προσηλωμένος και τον επεδίωκε και με τη διοργάνωση συνεδρίων και με την επιμονή του να διδάσκει οικειοδελώς, όπως προαναφέρθηκε, σε χώρους με ελεύθερο ακροατήριο, ως τα τελευταία χρόνια της ζωής του.

#### IV

Αν κάνουμε μια επισκόπηση της πνευματικής φιλοσοφικής παραγωγής του Δ. Κούτρα (βλ. και πίνακα, που ακολουθεί, μερικών εκ των έργων του) θα διαπιστώσουμε ότι αυτή άρχισε, όπως εν μέρει αναφέρθηκε, το 1967 μ' ένα άρθρο που είχε ως θέμα: «Αίών και χρόνος κατά τὸν Πλωτῖνον» και τερματίστηκε το 2004 με άρθρο που είχε ως αντικείμενο την «Ἐννοίαν τῆς “ἐπιεικείας” παρ’ Ἀριστοτέλει». Άρχισε δηλαδή με την Νεοπλατωνική Φιλοσοφία (3<sup>ος</sup> – 6<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.), που αποτελεί την τελευταία αναλαμπή της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας (6<sup>ος</sup> αι. π.Χ. – 6<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.) και χαρακτηρίζεται μεν (η Νεοπλατωνική Φιλοσοφία) από υψηλού επιπέδου θεωρητικό στοχασμό, αλλά, καθώς περιλαμβάνει, εκτός από δόγματα των Πυθαγορείων, κυρίως, αλλά και άλλων φιλοσόφων, και πολλά θρησκευτικά ανατολικά στοιχεία, συνιστά εν μέρει —τουλάχιστον— διαστρέβλωση της πλατωνικής φιλοσοφίας, αφού, εκτός των άλλων, απομακρύνει από την κύρια έγνοια του Πλάτωνα, που είναι ο άνθρωπος ως πολίτης και το δημιουργήμα του η πόλις (-κράτος). Τερματίστηκε η φιλοσοφική παραγωγή του Δ. Κούτρα με την μελέτη της φιλοσοφίας του Ἀριστοτέλη, που μπορεί βέβαια να είναι στραμμένη και σε πολλά θεωρητικά πεδία που δεν ενδιέφεραν τον Πλάτωνα, αλλά θεωρεί την πάλιν ως το ανδρώπινο δημιουργήμα που εξασφαλίζει όχι απλώς το ζῆν, αλλά και το εὖ ζῆν, ἤτοι τις προϋποθέσεις για ολοκλήρωση του ανθρώπου ως πνευματικού και ηθικού όντος. Ιδιαίτερα σημαντική για την πνευματική παραγωγή του Δ. Κούτρα υπήρξε η δεκαετία του 1990.

Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπ' όψιν την όλη προσφορά του Δημητρίου Κούτρα η Ακαδημία Αθηνών τού απένειμε το 2002 το βραβείο της για την «ἐπὶ μακρὸν γόνιμη διακονία του στὴν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας» (Ευ. Μουτσόπουλος, *Vita contemplativa* 2006, iii). Η αναγνώριση της προσφοράς στη φιλοσοφία του Δ. Κούτρα στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό συνάγεται και από τη συμμετοχή με άρθρα ελλήνων και ξένων επιστημόνων τόσο στα διοργανωθέντα απ' αυτόν οκτώ συνέδρια όσο και στον προς τιμήν του εκδοθέντα «Ἀφιερωματικὸν τόμο»: *Vita contemplativa* (Αθήνα 2006).

#### V

Τον Δημήτριο Κούτρα τον γνώρισα για πρώτη φορά τον χειμώνα του 1967 στο Σπουδαστήριο Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (Σόλωνος 57). Ήταν τότε μια πολύ δύσκολη περίοδος της ζωής μου, γιατί, υπηρετώντας τη στρατιωτική μου θητεία ως απλός

στρατιώτης και εργαζόμενος σε φροντιστήρια για την εξασφάλιση των προς το ζην, υπέβαλα αίτηση για το Μεταπτυχιακό Τμήμα Φιλοσοφικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών, σε μια προσπάθεια, εκτός των άλλων, ν' *ἀκούσω* τον Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλο, για τον οποίο πολύς —και δικαίως— γινόταν λόγος. Από τις μεταξύ μας συναντήσεις (του Δ. Κούτρα και εμού) συνέπεσαν μάλλον οι εκτιμήσεις μας ότι, παρά τις οποιεσδήποτε διαφορές, φυσικό άλλωστε, είχαμε αρκετά κοινά στοιχεία από άποψη χαρακτήρος —και όχι μόνο. Από τότε, σιγά-σιγά βέβαια, αναπτύχθηκε μια αδιατάρακτη μεταξύ μας φιλία επί σαράντα πέντε περίπου χρόνια. Τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1990, προσκεκλημένος από μένα, έδωσε διάλεξη στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, την πόλη των οποίων γνώριζε από την εποχή της στρατιωτικής του θητείας. Τότε γνώρισε για πρώτη φορά το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και τον Τομέα Φιλοσοφίας. Όταν το 2002, με πρωτοβουλία του υπογράφοντος, ιδρύθηκε στον Τομέα αυτόν δημόσιο *Εργαστήριο* (-Κέντρο) *Πλατωνικών και Αριστοτελικών Μελετών*, ο Δημήτριος Κούτρας ήταν από τους πρώτους που έσπευσε να δωρίσει τα έργα του στη βιβλιοθήκη του *Εργαστηρίου*. Μετά τον θάνατό του, η αδελφή του, ερίτιμη κα Ασημίνα Κούτρα, φιλόλογος, δώρισε στο *Εργαστήριο* μεγάλον αριθμό βιβλίων από την προσωπική βιβλιοθήκη του αδελφού της. Όλα μαζί τα δωρηθέντα βιβλία θα βρίσκονται στα ράφια της βιβλιοθήκης του *Εργαστηρίου* ως μνημείο της σχέσης του Δημητρίου Κούτρα με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και ιδιαίτερα με τα μέλη του Τομέα Φιλοσοφίας και του *Εργαστηρίου Πλατωνικών και Αριστοτελικών Μελετών*.

Αυτά που έγραψα για τον φίλο Δ. Κούτρα είναι λιγότερα από όσα αισθάνομαι. Όλοι, άλλωστε, όσοι τον γνώρισαν, θα θυμούνται την προσήλωσή του στην επιστήμη και τον αχέραιο χαρακτήρα του, και εύκολα, πιστεύω, θ' αναπολούν τους στίχους του Αριστοτέλη:

*Ἀρετά, πολύμοχθε γένει βροτείω,  
θήραμα κάλλιστον βίω...*

## ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ν. ΚΟΥΤΡΑ

## ΒΙΒΛΙΑ\*

1. *Η έννοια του φωτός εις την αισθητικήν του Πλωτίνου*. Διατριβή ἐπὶ διδακτορία (Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου, ἀριθμ. 2), Ἀθήναι, ΕΚΠΑ, 1968, σ. 115.
2. *Η κοινωνική ἠθική τοῦ Ἀριστοτέλους. Αἱ Ἀρεταὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Φιλίας*. Διατριβή ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ. Ἀθήναι, ΕΚΚΕ, 1973, σ. XII + 189.
3. *Ἱστορία καὶ μεταφυσική*, Ἀθήναι 1975, σ. 94.
4. *Θέματα φιλοσοφίας. Ἡ ἐπιστημολογικὴ θεώρηση τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας*, Ἀθήναι 2002<sup>2</sup>, σ. 226 (1986<sup>1</sup>, σ. 156).
5. *Ἔρως – Φιλία – Αγάπη. Ἡ ἀναζήτησις τῆς ευτυχίας*. Ἀθήνα, Σύνδεσμος Επιστημονικοῦ Προβληματισμοῦ, 1991, σ. 96.
6. *Ἀναδρομὲς στὴν Ἀρχαίᾳ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία*, Ἀθήνα 1998, σ. 155.
7. *Ἀπὸ τὴν Ἀρχαίᾳ στὴ Σύγχρονη Εὐρωπαϊκὴ Φιλοσοφία*, Ἀθήνα 1999, σ. 171.
8. *Εἰσαγωγή στὴ φιλοσοφία*, Ἀθήναι 2000<sup>2</sup>, σ. 262 (2001<sup>1</sup>, σ. 189).
9. *Ἡ Πρακτικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλους*, τόμ. Α: *Ἠθικὴ*, Ἀθήναι 2002<sup>2</sup>, σ. 183.
10. *Essays on Ancient Greek and Byzantine Philosophy*, Athens 2002, pp. 125.

## ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

## Α. Πανελληνίων Συνεδρίων:

1. *Οἱ Νέοι καὶ ἡ Πολιτικὴ. Κείμενα πολιτικῆς φιλοσοφίας* (Ἀθήνα, 5-6 Δεκ. 1996), ἐπιμ. ἐκδ. Δ. Ν. Κούτρας, Ἀθήνα, Τυπωθῆτω – Γεώργιος Δαρδανός, 1998, σ. 270.
2. *Ἔργασια καὶ Ἐπάγγελμα. Ὁφείδουσες θεωρητικῆς καὶ ἐφαρμοσμένης Ἠθικῆς* (Ἀθήνα, 29-30 Μαΐου 1998), ἐπιμ. ἐκδ. Δ. Ν. Κούτρας, Ἀθήνα, «Στοιχειάγρα», 2002, σ. 353.
3. *Ἀθήνα καὶ Ἑσπερία. Οἱ ἐπιδράσεις τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας στὴ διαμόρφωση τοῦ σύγχρονου δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ* (Ἀθήνα, 30-31 Μαΐου 2000), ἐπιμ. ἐκδ. Δ. Ν. Κούτρας, Ἀθήνα, Ἑταιρεία Ἀριστοτελικῶν Μελετῶν «Τὸ Λύκειον», 2005, σ. 345.
4. *Ἡ Φιλοσοφία τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ* (Ἀθήνα, 17-18 Ὀκτ. 2002), ἐπιμ. ἐκδ. Δ. Ν. Κούτρας, Ἀθήνα, Ἑταιρεία Ἀριστοτελικῶν Μελετῶν «Τὸ Λύκειον», 2005, σ. 296.

## Β. Διεθνῶν Συνεδρίων:

1. *Ἡ ἀριστοτελικὴ ἠθικὴ καὶ οἱ ἐπιδράσεις τῆς* (Ἀθήνα, 24-26 Μαΐου 1995). Ἐξεδόθη ὑπὸ καθηγ. Δ. Ν. Κούτρα (The Aristotelian Ethics and its Influence, ed. by Prof. D. N. Koutras), Ἀθήνα (Athens), Ἑταιρεία Ἀριστοτελικῶν Μελετῶν «Τὸ Λύκειον», 1996, σ. 356.
2. *Ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ οἱ ἐπιδράσεις τῆς* (Ἀθήνα, 29-31 Μαΐου 1997). Ἐξεδόθη ὑπὸ καθηγ. Δ. Ν. Κούτρα (Aristotle's Political Philosophy and its Influence, ed. by Prof. D. N. Koutras), Ἀθήνα (Athens), Ἑταιρεία Ἀριστοτελικῶν Μελετῶν «Τὸ Λύκειον», 1999, σ. 459.
3. *Ἡ κατ' Ἀριστοτέλη Πολιτικὴ Ἰσότης καὶ Δικαιοσύνη καὶ τὰ Προβλήματα τῆς Σύγχρονης Κοινωνίας* (Ἀθήνα, 22-24 Σεπτ. 1999). Ἐξεδόθη ὑπὸ καθηγ. Δ. Ν. Κούτρα (Political Equality and Justice in Aristotle and the Problems of Contemporary Society, ed. by Prof. D. N. Koutras), Ἀθήνα (Athens), Ἑταιρεία Ἀριστοτελικῶν Μελετῶν «Τὸ Λύκειον», 2000, σ. 514.
4. *Περὶ Ποιητικῆς καὶ Ρητορικῆς Τέχνης κατ' Ἀριστοτέλη* (Ἀθήνα 7-9 Δεκ. 2001). Ἐξεδόθη ὑπὸ καθηγ. Δ. Ν. Κούτρα (On Aristotle's Poetics and the Art of Rhetoric, ed. by Prof. D. N. Koutras), Ἀθήνα (Athens), Ἑταιρεία Ἀριστοτελικῶν Μελετῶν «Τὸ Λύκειον», 2003, σ. 444.

(Ἡ εργογραφία τοῦ Δ. Ν. Κούτρα περιλαμβάνει καὶ κατάλογο με 37 ἄρθρα δημοσιευθέντα σε διεθνή ἐλληνικά καὶ ξένα περιοδικὰ καὶ Πρακτικὰ Συνεδρίων.)

(Επιμέλεια: Χ. Α. Τ.)

\* Στὴν καταγραφή ὅλων των βιβλίων καὶ ἄρθρων διατήρησα πιστὰ, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴ γραφὴ που αὐτὰ ἔχουν, χωρὶς καμμία δική μου παρέμβαση.